

VS GUIDE A5 PRINT FINAL

Преведен на български език от УНИЦЕФ България в резултат на установена потребност в дискусията на Кръгла маса, организирана по проект "Насърчаване развитието на възстановителни практики в наказателното производство ", №BG05SFOP001-3.003-0112-C01/19.02.2021 г., по ОПДУ 2014-2020

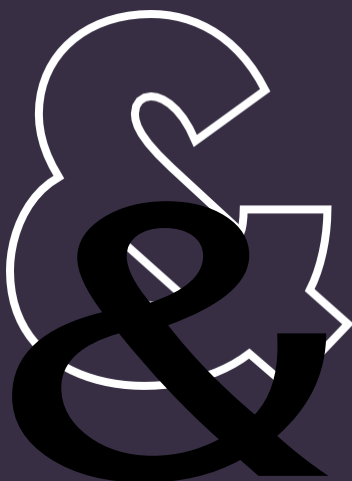
Преводът е консултиран с проф. д-р Добринка Чанкова, професор по Наказателен процес, член на EFRJ

EUROPEAN **FORUM**
FOR RESTORATIVE JUSTICE

Европейски форум за възстановително правосъдие

ПРАКТИЧЕСКО
РЪКОВОДСТВО ЗА
СТАНДАРТИТЕ И
ЦЕННОСТИТЕ НА
ВЪЗСТАНОВИТЕЛНОТО
ПРАВОСЪДИЕ

ЦЕННОСТИ

STANDARDS

ПРАКТИЧЕСКО
РЪКОВОДСТВО ЗА
СТАНДАРТИТЕ И
ЦЕННОСТИТЕ НА
ВЪЗСТАНОВИТЕЛНОТО
ПРАВОСЪДИЕ

Разработено съвместно с Комитета за стандарти и ценности на Европейски форум за възстановително правосъдие (Кармен Борг, Антонио Буонатиста, Тим Чапман, Клаудия Кристен-Шнайдер, Ларс Ото Юстад, Олга Киселева, Арти Мохан, Ана Перейра, Валерия Трамонте, Едит Търж, Крис Ванспауен, Диана Зиеджа).

Разгледано от следните членове на организацията и експерти: Иво Ертсен (Белгия), Дарън Р. Брумфийлд (Ирландия), Клара Касадо и представители на Програмата за възстановително правосъдие за възрастни в Каталуния (Испания), Хонората Чайковска (Полша), Пол Дилейни (Ирландия), Бернд Глейзър (Нойстарт - Австрия), Питър Кийли (Ирландия), Иън Мардер (Ирландия), Кийран О'Дуайър (Ирландия), Патриция Патриси (Италия), Фрауке Пецолд (Германия), Марта Сан-Бенто (Португалия), Герт-Ян Слъмп (Нидерландия), Анемиеке Волтуис (Нидерландия), Кристоф Уилмс (TOA Servicebuero - Германия).

Редактори: Тим Чапман, Малини Лаксминараян и Крис Ванспауен

Дизайн: Балинт Юхаш

2021г.

Европейски форум за възстановително правосъдие, ул. Хърбърт Хувърплейн № 10,
Льовен 3000, Белгия
+32 466209112 / info@euforumrj.org

Тел. №: 0474 656 137

Регистър на юридическите лица (Rechtspersonenregister): Льовен (RPR Leuven)

Финансирано от
Европейския съюз

Създаване на връзки между хората с цел възстановяване на
справедливостта в отношенията

EUROPEAN **FORUM**
FOR RESTORATIVE JUSTICE

Съдържание

Защо е необходимо ръководство за стандартите и ценностите	7
Насоки за ползване на ръководството	10
Основни дефиниции	11
Възстановително правосъдие	11
Основни термини	11
Четири ценности на възстановителното правосъдие	14
Практически норми, основани на принципите	15
Преглед на възстановителния процес	16
Принципът „възстановяване и поправяне на вредите“	18
Принципът „доброволно съгласие“	20
Принципът „приобщаване“	25
Принципът „участие“	29
Принципът „ангажираност“	33
Принципът „поверителност“	37
Закljučения и препоръки	41

Защо е необходимо ръководство за стандартите и ценностите

Европейският форум за възстановително правосъдие (ЕФВП) е международна организация, която обединява усилията на своите членове, работещи в областта на възстановителното правосъдие, включително практикуващи специалисти, представители на академичните среди и отговорни политически фактори както от Европа, така и отвъд нейните граници. Ние насърчаваме развитието на изследвания, политика и практика, чрез които да се гарантира достъпа на всеки до услугите на възстановителното правосъдие. Основният акцент в нашата работа е прилагането на възстановително правосъдие по наказателни дела, но имаме отношение и към други области като семейството, училищата и общностите.

ЕФВП не поддържа възприемането на един-единствен 'най-добър' модел на възстановително правосъдие. Ние си даваме сметка, че възстановителното правосъдие изисква постоянно развиващ се и гъвкав подход. Независимо от това, всички услуги за възстановяване трябва да почитат на основните ценности и принципи и да са в съответствие с доказалите се стандарти за добри практики. На един по-ранен етап ЕФВП прие четири основни ценности на възстановителното правосъдие: справедливост, солидарност, човешко достойнство и достоверност (вж. 3.3. Четири основни ценности). В допълнение бяха приети и следните принципи: поправяне на вредите, доброволно съгласие, приобщаване към процеса, активно участие, ангажираност на участниците в процеса и поверителност (вж. 4. Практически норми, основани на принципите).

Следвайки нашата мисия, според която всеки трябва да има достъп до висококачествени услуги за възстановително правосъдие, ЕФВП инициира разработването на материали по темата за стандартите и ценностите на възстановителното правосъдие. В резултат бяха изготвени Практически насоки относно ценностите и стандартите на възстановителното правосъдие. Въз основа на тези насоки беше разработено настоящото ръководство за стандартите и ценностите, което да помогне на работещите в тази област специалисти, на ръководителите и на политиците да интегрират ценностите в практиката, така че да се гарантира високото качество на възстановителното правосъдие.

Ние считаме, че по отношение на възстановителното правосъдие съществува необходимост от очертаване на насоките за постигане на най-добри практики поради няколко причини. На първо място, в процеса на работа в Европа наблюдаваме множество различни интерпретации и практики, наричани възстановително правосъдие, които невинаги отговарят на съответните принципи и ценности. Пример за това са услуги в общността и други сходни форми на интервенции, които не покриват всички принципи на възстановителното правосъдие, що се отнася до лицето, претърпяло вреди, и не ангажират активно участниците в процеса. Други практики не предвиждат участието на жертвата или на извършителя или пък са концентрирани само върху постигането на споразумение чрез средства, които

¹ Европейски форум за възстановително правосъдие (2018) Създаване на връзки между хората с цел възстановяване на отношенията. Практически насоки относно ценностите и стандартите на възстановителното правосъдие, Льовен, 22 септември (<https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/efrj-values-and-standards-manual-to-print-24pp.pdf>)

не се основават на ценностите на възстановителното правосъдие. С оглед разработването на програми за възстановително правосъдие, закрила на участниците в процеса на възстановително правосъдие и за повишаване нивото на възприемане и доверие към процеса е необходимо установяването на минимални стандарти. Тези минимални стандарти от своя страна ще спомогнат да се определи кои практики попадат в обхвата на възстановителното правосъдие.

На второ място, Директива 2012/29/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления (директивата за жертвите) въвежда правото на мерки за защита на жертвите в контекста на услугите за възстановително правосъдие, като следва да се гарантира, че „жертвите, които са избрали да участват в процедури на възстановително правосъдие, имат достъп до сигурни и компетентни служби за възстановително правосъдие“ (чл 12.). Тъй като директивата за жертвите не съдържа подробна дефиниция на „сигурни и компетентни служби за възстановително правосъдие“, ние предлагаме настоящото ръководство, което има за цел да дефинира стандартите на възстановително правосъдие, осигуряващи необходимите защитни мерки по отношение на жертвите. Тези мерки за защита трябва да се прилагат също и по отношение на извършителите и на участници от общността, за да се гарантира балансиран подход.

На последно място, тъй като материята на възстановителното правосъдие все още е нова за Европа, ние изготвихме настоящото ръководство, за да подпомогнем процеса по изработване на съответното законодателство и политики. Когато се изготвя, разглежда или се лобира за ново законодателство, целите и принципите, залегнали в ръководството, могат да послужат за справка и обосновка при формулирането на възстановителното правосъдие, неговото функциониране и защитните мерки, които трябва да се прилагат към всички участници в процеса.

Стандартите на възстановителното правосъдие са дефинирани в редица международни документи. В Основните принципи на ООН (2002 г.) държавите членки на ООН се насърчават да въведат насоки и стандарти за установяването на практики на възстановителното правосъдие в националните си правни системи. Съветът на Европа прие първата си препоръка в тази област през 1999 г., а по-новата препоръка на Съвета в областта на възстановителното правосъдие от 2018 г.³ се счита за най-модерният инструмент на международното право в областта на възстановителното правосъдие. Тя не само съдържа набор от принципи, но и предлага възстановителното правосъдие⁵ да бъде възприето като основната философия, върху която да бъде изградена наказателноправната система и съответните институции.

² Резолюция 2002/12 на Икономическия и социален съвет на ООН (ECOSOC) относно основните принципи на използването на програми за възстановително правосъдие по наказателни дела

³ Препоръка на Съвета на Европа № R (99) 19 на Комитета на министрите към държавите-членки относно медиацията по наказателни дела

⁴ Препоръка на Съвета на Европа CM/Rec(2018)8 на Комитета на министрите до държавите-членки относно възстановителното правосъдие по наказателни дела

⁵ Marder, I. (2020) The new international restorative justice framework: reviewing three years of progress and efforts to promote access to services and cultural change, *The International Journal of Restorative Justice*, 3, 395-418

Горещитаната директива за жертвите (2012) на Европейския съюз е първият международен правен инструмент пораждащ правни последици, който формулира основните правила по отношение на възстановителното правосъдие в наказателното производство. Съгласно насоките на ЕС⁶ „може да бъде полезно [държавите членки] да разработят национални стандарти за предоставяне на услуги, свързани с осигуряването на възстановително правосъдие, които отговарят на изискванията на директивата и отразяват добрите европейски практики по отношение на жертвите на престъпления. Те трябва да включват възможността страните да дадат свободно съгласие, да бъдат надлежно информирани за последиците от процеса на медиация, свързани с поверителността въпроси, достъп до безпристрастни/неутрални консултации, възможност за оттегляне от процеса на всеки един етап, наблюдение дали се спазва постигнатото споразумение и компетентността на медиаторите“.

Най-важните принципи, които се споменават в повечето международни документи и имат ключово място в настоящото ръководство, са: доброволно съгласие (в смисъла на свободно дадено и информирано съгласие) за участие в процеса, поверителност, неутралност и безпристрастност на фасилитатора, активно участие на всички, имащи отношение към случая, отсъствие на дискриминация, насочване на усилията към преодоляване на нанесените щети, реинтеграция и постигане на взаимно разбиране и възстановително правосъдие като общодостъпна услуга във всеки един от етапите на наказателното производство.

Въпреки че ролята на тези документи е от решаващо значение за оформянето на националното законодателство и развитието на услугите, самите документи много рядко дават конкретни инструкции как да бъдат постигнати или прилагани тези принципи на практика. С настоящото ръководство за стандартите и ценностите, ние се стремим да подпомогнем тези, които имат отношение към формирането на политиката на национално ниво при изработването на национални стандарти и да дадем насоки на специалистите и техните ръководители какво означават тези принципи за ежедневната практика и в съответния организационен контекст.

Отчитайки факта, че възстановителното правосъдие може да бъде прилагано по много различни начини и в много различни контексти, следва да подчертаем, че настоящото ръководство не е в състояние да обхване всички аспекти на практиката, нито всички възможни форми на практики, особено възстановителната работа насочена конкретно към извършителите или жертвите. Даваме си сметка, също така, че нямаме правомощия да формулираме универсални стандарти. Следователно разглеждаме това ръководство като насочващ инструмент и реална препоръка, насочена към специалистите и политиките. Възстановителното правосъдие е гъвкав подход с ясна рамка. Настоящото ръководство отразява тази реалност.

⁶ Насоки на ГД ПРАВОСЪДИЕ във връзка с транспонирането и прилагането на Директива 2012/29/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 25 октомври 2012г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета

Насоки за ползване на ръководството

Оформлението и структурата на настоящото ръководство се основават на горесцитираните ръководни принципи. Първата глава е посветена на основните дефиниции, като по този начин се осигурява по-добро разбиране на ръководството и използваните в него термини. Когато говорим за процесите на възстановителното правосъдие, трябва да използваме общ език и съответно обща интерпретация на съответните концепции и идеи.

В останалите раздели на ръководството са описани ръководните принципи. За всеки един от тях сме разработили набор от стандарти за добра практика, които илюстрират какво имаме предвид в конкретния случай. За всеки принцип сме предвидили и набор от ръководни ценности, които, ако се прилагат правилно, могат да превърнат процедурите на възстановителното производство в отлична практика. И на последно място, в рамките на всеки от тези принципи се съдържа и списък на предизвикателствата и рисковете, които биха могли да повлияят на качеството на възстановителното правосъдие.

Основни дефиниции

Възстановително правосъдие

ЕФВП определя възстановителното правосъдие като „подход за справяне с вредата или риска от вреда чрез ангажиране на всички засегнати и постигане на общо разбиране и съгласие за това как вредата или неправомерното действие могат да бъдат поправени и да бъде постигната справедливост”.

Дефиницията включва различни форми на възстановителни практики, които позволяват участието на всички засегнати, независимо дали са пострадали от вредата пряко или косвено. Възстановителните процеси трябва да бъдат възможно най-приобщаващи и гъвкави и да бъдат насочени към идентифициране и задоволяване на нуждите на участващите страни. Тези нужди трябва да бъдат отправната точка по отношение на прилагането на всеки възстановителен процес. За да бъдат осигурени такива гъвкави процеси, основани на нуждите и подходящи за съответната култура, е необходимо да бъдат прилагани множество различни методи.

Процесите на възстановителното правосъдие се описват с различни термини. Те включват: медиация между жертвата и извършителя, диалог между жертвата и извършителя, възстановителни разговори, семейни групови разговори, кръгови процеси и възстановителен диалог. В основата на възстановителните процеси често стои пряк или косвен диалог между жертвите и извършителите. Но дори и практиките, които не включват такъв диалог, могат да бъдат разработени и приложени по начин, който се придържа към основните принципи на възстановителното правосъдие, а именно чрез осигуряване на подход, при който жертвата е в центъра на вниманието с акцент върху поправяне на вредата и/или търсене на отговорност на извършителя.

В основни линии, резултатът от възстановителния процес трябва да бъде определен от участниците, тъй като насърчаването на тяхната активност е ключов принцип на възстановителното правосъдие. Специалистите и организациите, които работят в областта на възстановителното правосъдие, имат за задача да създадат и поддържат оптимални условия, при които участниците да могат да работят за генерирането на тези резултати, които са най-благоприятни за тях самите.

Основни термини

Възстановително правосъдие – подход за справяне с вредата или риска чрез ангажиране на всички засегнати лица за постигането на общо разбиране и съгласие относно това как вредата или неправомерното действие могат да бъдат поправени и да бъде постигната справедливост.

Вреда – може да включва увреждане или злоупотреба със собственост, физическо, психологическо или емоционално нараняване, засягане на нещо важно за съответния човек, например уважение, справедливост, безопасност или лична неприкосновеност, или неспазване на задълженията, водещи до срив на личните или социални отношения. Престъпление или нарушение на правилата или нормите може да бъдат възприети като вредоносен инцидент. Такива инциденти имат един или повече извършители и една или повече преки или косвени жертви. Дадено лице е извършител или жертва само по отношение на конкретния инцидент.

Особено внимание следва да се обръща на случаи на тежки вреди, нанасяни върху жертвите многократно или случаи с особено уязвими жертви. Практиката обаче показва, че в началото на процеса на възстановително правосъдие невинаги е лесно да се прецени доколко тежък е случаят. Понякога проблеми като дисбаланс на силите, симптоми на минала травма или конкретна уязвимост се появяват на по-късен етап в процеса. Следователно фасилитаторите трябва да са наясно с това потенциално предизвикателство, а процесът на възстановително правосъдие да бъде структуриран така, че да взема предвид тези възможности. Ето защо трябва да се обръща специално внимание на случаи, когато:

- ◆ вредата е особено тежка, като например убийство или тежка форма на физическо или сексуално насилие;
- ◆ вредата е била нанасяна многократно през продължителен период от време (от един извършител или от различни извършители в различни периоди);
- ◆ налице е явен риск, че съществува намерение нанасянето на вреда да продължи;
- ◆ има извършители или жертви, които се считат за уязвими заради тяхната възраст и/или физически и/или умствени увреждания;
- ◆ проява на надмощие и контрол върху жертвите;
- ◆ жертвата и/или извършителят проявяват симптоми на минала травма;
- ◆ тежестта на вредата представлява значителна обществена опасност.

Участници – всички ангажирани във възстановителния процес, които се насърчават да участват активно, било то пряко или косвено, за да се гарантира възможно най-ефективният резултат.

Подкрепящи лица – всички участници в процеса на медиация, които присъстват с цел подкрепа на една или повече от страните и не участват активно в процеса. Това са например членове на семейство, болногледачи, приятели, социални работници или съветници.

Жертва – лицето, което е претърпяло вреда в резултат на престъпление или на вредоносен инцидент. В настоящото ръководство терминът „жертва“ се използва, за да спомогне идентифицирането на дадено лице във връзка с конкретно вредоносно действие.

Извършител - лицето, причинило вредата. Този термин често има ефект на стигма и поставяне на етикет, но целта на настоящото ръководство не е извършителите да бъдат идентифицирани само въз основа на техните вредоносни действия или да се твърди, че извършителят никога не е бил жертва на престъпление. Както в случая с термина „жертва“, този термин се използва с цел да улесни идентифицирането на лицето във връзка с конкретното вредоносно действие.

Възстановителни процеси – общият термин, използван в настоящото ръководство за обозначаване на различните методи, основани на диалог, които се използват в Европа за постигането на възстановителното правосъдие. Това са например медиацията между жертва и извършител, разговори в семейна група, миротворчески кръгове.

Индиректни възстановителни процеси – процеси, при които по време на диалога страните не се срещат лице в лице, а индиректно. Комуникацията може да се осъществи чрез процес на „совалка“, видеоконференция, онлайн или по телефона, в допълнение към използването на съобщения, записани под формата на текст или в аудиоформат.

Фасилитатор - лице, което е компетентно да ангажира, подготвя и създава възможност за ефективно и безопасно участие на лицата във възстановителния процес. Терминът „фасилитатор“ обхваща и други често използвани термини като медиатор, координатор по възстановително правосъдие и други.

Ценности – концепция, която се отнася към качествата „важност“, „стойност“ или „полза“ по отношение на дадено поле на действия. Нашите ценности ни позволяват да преценим от какво има нужда, да разбираме проблемите обект на възстановителното правосъдие, да дефинираме решения на тези проблеми и спазваме принципите на почтеност в хода на работа.

Принципи – система от убеждения или неща, в които вярваме, от които се ръководи практиката. Принципите ни дават насоки, основани на опита и изследванията, за това как трябва да действаме в съответствие с нашите ценности, за да постигнем целите, които си поставяме.

Стандарти - ниво на качество или постижение, използвани като мярка, норма или модел, за да знаят хората какво, в рамките на разумното, могат да очакват от практиката на възстановителното правосъдие. Стандартите могат да се използват и за оценка на изпълнението. Нашите стандарти представляват обещание или ангажимент към хората, за които работим, така че те да могат да очакват висококачествена, полезна услуга и да бъдат защитени от злоупотреба и/или неетични практики. Стандартите ни позволяват да държим себе си отговорни.

Четири ценности на възстановителното правосъдие

В свои по-ранни публикации ЕФВП представи основните ценности на възстановително правосъдие със следните дефиниции:⁷

Зачитане на човешкото достойнство – съгласно главната философия на възстановителното правосъдие всяко човешко същество се счита за ценно и достойно за уважение. Съответно възстановителните процеси трябва да бъдат разработени по начин, който позволява на участниците да се чувстват в безопасност и уважавани, овластени с чувство за собственост върху процеса и възможност да се изразяват свободно. Също така в рамките на възстановителните процеси се преценяват и вземат предвид възможностите и силните страни на всички участници в процеса и им се дава възможност да достигнат пълния си потенциал.

Солидарност и отговорност за другите – хората са независими, взаимосвързани и многообразни, а качеството на взаимоотношенията е от решаващо значение за благосъстоянието и социалното сближаване на индивидите. Целта е участниците да се свържат отново, да се намерят те начини да изпълняват своите задължения за благополучието на другите, както и да им се даде възможност да поемат личните си отговорности.

Справедливост и отчетност - при възстановителното правосъдие акцентът е поставен върху вредите, които са несправедливи или нередни. Целта трябва да бъде облекчаване на страданието и намаляване на вероятността от по-нататъшно увреждане. За да бъде постигнат желаният ефект, възстановителният процес трябва да бъде справедлив и, доколкото е възможно, да не се допуска доминиране на която и да било от страните. Справедливост означава също така отчетност и полагане на усилия за постигане на „осезаема“ справедливост, така както я разбират и усещат страните.

Истината чрез диалог – научаването на истината чрез диалог е ключова ценност за участниците във възстановителните процеси, особено за жертвите, които често имат нужда да разберат какво се е случило. Жертвите често имат много въпроси, които искат да зададат на извършителя и често имат нужда да чуят истината за това какво се е случило и защо. Възстановителното правосъдие приема, че не съществува „една истина“, а историите на всеки човек съдържат варианти на истината, които може да са частични, но да допринасят за цялостната картина на истината. Чрез разказването на истории и задаването на въпроси излиза наяве повече информация за истината и участниците трябва да разберат колко е важно да бъдат откровени и искрени в своите намерения и ангажименти, поети в рамките на целия процес.

⁷ Европейски форум за възстановително правосъдие (2018) Установяване на връзки между хората с цел възстановяване на отношенията. Практическо ръководство за ценности и стандарти в областта на възстановителното правосъдие, Льовен, стр. 22
<https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/efrj-values-and-standards-manual-to-print-24pp.pdf>

Практически норми, основани на принципите

За да осигурим на участниците справедливо и безопасно прилагане на възстановителните процеси е необходимо в работата си да се придържаме към границите и да защитаваме правата на човека и върховенството на закона; да не дискриминираме никого въз основа на възраст или каквото и да било лично качество; да подкрепяме активното участие на хората в рамките на демократичните общества като активни и равни граждани.

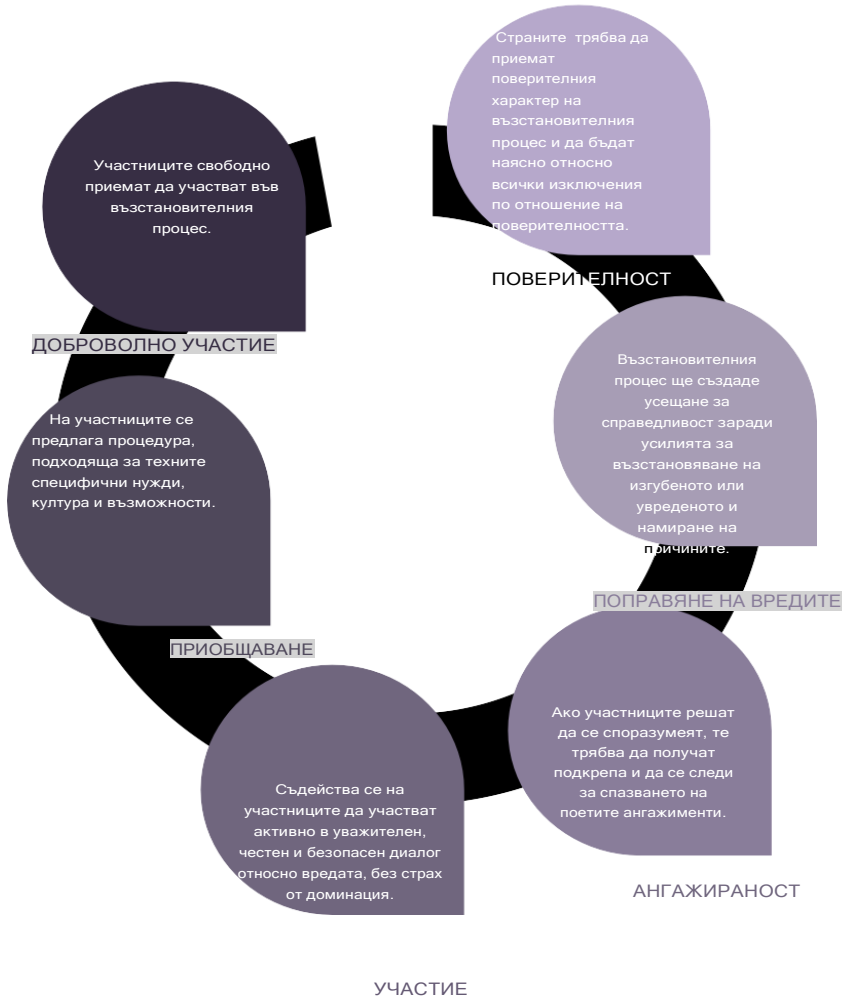
Практическите норми позволяват на практикуващите специалисти да предоставят на участниците във възстановителните процеси надеждна и безопасна платформа, чрез която те могат да предотвратят увреждане или да възстановят това, което е било увредено, изгубено или нарушено.

Чрез стандартите се гарантира, че организациите и специалистите, които осъществяват възстановителните процеси, носят отговорност за качеството на своите практики и етиката на поведението си. Отчетността защитава правата на хората и гарантира тяхното благополучие. Тя дава възможност на представителите на централната власт и на финансиращите организации да разберат какво подкрепят и да следят работата на организациите, които осъществяват възстановителните процеси. Когато стандартите се спазват, практикуващите специалисти са защитени от неуместни и необосновани жалби.

В следващия раздел ще бъдат представени принципите за поправка на вредата, доброволно съгласие, приобщаване, участие, ангажираност и поверителност по отношение на практическите стандарти, които трябва да бъдат изпълнени.

Преглед на възстановителния процес

ПОПРАВЯНЕ

REPAIRING
THE
HARM

НА
ВРЕДИТЕ
THE
HARM

Принципът „възстановяване и поправяне на вредите“

В зависимост от контекста, възстановителните процеси могат да осигурят смислено усещане за справедливост:

- ◆ чрез поправяне във възможно най-голяма степен на това, което е било увредено, изгубено или нарушено от несправедливо вредоносно действие;
- ◆ чрез възстановяване на прекъснатите взаимоотношения;
- ◆ чрез възстановяване на достойнството, уважението и чувството за безопасност във възможно най-голяма степен;
- ◆ чрез осигуряване на това, от което се нуждаят извършителите, така че да не наранят други хора;
- ◆ чрез осигуряването на необходимото в по-широк кръг (институционален или социален) с цел предотвратяване на по-нататъшни вреди.

ПРАКТИЧЕСКИ НОРМИ

- ◆ Пострадалите могат да задават въпроси, да опишат своите преживявания във връзка с вредата и да поискат предприемането на действия за поправяне на вредата.
- ◆ Отговорните за вредата следва да имат възможност или да бъдат адекватно подпомогнати да поемат отговорност за своите действия.
- ◆ Предприемат се действия за цялостно справяне с въздействието на вредата, включително „ефекта на доминото“, който се разпростира отвъд лицата, пряко засегнати в конкретния случай.
- ◆ Нуждите на всеки участник се вземат предвид както в рамките на процеса, така и по отношение на резултатите.
- ◆ Обмислят се възможности за предотвратяване нанасянето на подобни вреди в бъдеще. Действията са насочени към реалната или потенциална вреда; те се формулират в процеса на диалог и в идеалния случай са съгласувани и доброволно възприети от всички участници.
- ◆ Действията са насочени към подкрепа за реинтеграцията на всички участници и възстановяване на достойнството на жертвите.
- ◆ Договорените действия са конкретни, измерими, отговарят на въпросите, повдигнати от участващите страни, и имат конкретни срокове, за да може тяхното изпълнение да бъде проследено.

Ценности, които водят до по-високо качество

Принципът на възстановяване признава, че несправедливото действие на увреждане представлява посегателство върху достойнството на човека и отслабва отношенията на солидарност в обществото. Следователно уважението, отговорността и правосъдието трябва да бъдат разглеждани в рамките на процес на отчетност и диалог, основани на истината и искреността.

- ◆ Доказателствата сочат, че възстановителните процеси по принцип ангажират жертвите и извършителите по-ефективно от традиционната съдебна система. Нуждите и интересите на жертвите се вземат предвид

Извършителите вярват, че отношението към тях е по-справедливо, отколкото в рамките на традиционната правосъдна система и двете страни свързват възстановителното правосъдие със справедливо отношение.

- ◆ Извършителите оценяват възможността да се срещнат с жертвата, да участват активно и да изкажат своето разкаяние. Установено е, че в резултат на участието си във възстановителното правосъдие те имат положително отношение към полицията и закона. Възстановителното правосъдие често им помага да подобрят своите отношения с приятели или роднини и ги насърчава да се въздържат от извършване на нередни действия в бъдеще.
- ◆ Провеждането на безопасен и искрен диалог помага на всеки от участниците да разбере случилото се по-добре и през погледа на останалите и създава чувство на отговорност за поправяне или възстановяване на последиците от вредата.
- ◆ В идеалния случай отговорността приема формата на искреното съгласие за предприемане на действия, които са конкретни, измерими, отговарят на въпросите, повдигнати от участниците, и имат крайни срокове, за да може тяхното изпълнение да бъде проследено. Тази особеност позволява участниците да бъдат държани отговорни от другите.

Предизвикателства и рискове, които се отразяват върху качеството

- ◆ **Дискриминация:** участниците са изключени или получават по-неблагоприятни възможности поради своя пол, увреждане, раса, социален, етнически, културен, религиозен или семеен произход.
- ◆ **Дисбаланс на силата:** някои участници доминират или използват сплъшване спрямо други.
- ◆ Привличането и участието на жертвата се използва основно за реабилитация на извършителя или пък включването и участието на извършителя се използва предимно за задоволяване на стремежа на жертвата да получи възмездие.
- ◆ Системата дава приоритет на отхвърлянето на случаи, ефективността и разходите за сметка на качеството.
- ◆ Възстановяването се налага едностранно от съдебни или други органи без опит за включване на страните в процеса по вземане на решения.
- ◆ Вторична виктимизация: виктимизация, която възниква не като пряк резултат от престъплението, а поради реакцията на институции и други хора към жертвата.
- ◆ Практикуващият специалист не е обучен и подготвен да изпълнява ролята на фасилитатор в процес, при който се разглеждат сложни, чувствителни или тежки вреди.
- ◆ Практикуващият специалист насочва участниците към предпочитания от самия него резултат.
- ◆ Няма доверие в безпристрастността на фасилитатора.
- ◆ Професионалистите доминират в процеса. Не се предприемат действия за насърчаване на участниците да изразят своето мнение и да бъдат чути.
- ◆

20. ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА СТАНДАРТИТЕ И ЦЕННОСТИТЕ НА
ВЪЗСТАНОВИТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ

- ◆ Комуникацията и разбирателството между участниците е на ниско ниво.
- ◆ Активно засрамване на лицето от други хора.
- ◆ Емоциите и информацията, споделена от жертвата не получават валидация. Извиненията са поднесени по задължение или са измислени.
- ◆ Има усещане за липса на искреност при отговарянето на поставените въпроси, в извиненията и в обещанията за въздържане от бъдещо вредоносно поведение.

**VOL
UNT
ARIN
ESS**

ДОБРОВОЛНО
СЪГЛАСИЕ

Принципът „доброволно съгласие“

Участниците трябва доброволно да дадат съгласие за участие. Това означава, че процесът може да се осъществи само тогава, когато всички потенциални участници свободно са дали разрешение на фасилитатора да организира и съдейства за провеждането на процеса, след като са получили необходимата информация за това какво представлява той. Също така на участниците трябва да е била осигурена възможност да получат отговор на поставените от тях въпроси, за да разберат напълно какво могат да очакват, и трябва да им бъде дадено достатъчно време за размисъл преди да вземат решение.

ПРАКТИЧЕСКИ НОРМИ

- ◆ Възстановителният процес продължава и след като извършителят признае отговорност за своята роля в извършването на дадено престъпление или вредоносно действие. Тази форма на отговорност не означава непременно поемане на пълна отговорност по обвиненията, повдигнати срещу извършителя, но води поне до признаване на отговорност за действието или причинената от него вреда.
- ◆ Участниците разбират своите права, естеството на (правния) процес и очакванията на другите участници, както и евентуалните негативни последици съответно от участие и от неучастие.
- ◆ Включването и участието в процеса е доброволно и се основава на информирано съгласие.
- ◆ Участниците разбират, че информираното съгласие може да бъде оттеглено на всеки етап от процеса.
- ◆ Отказът за участие във възстановителния процес или оттеглянето на информираното съгласие не следва да се отразява неблагоприятно върху никой участник във връзка с евентуално бъдещо наказателно производство.

Ценности, които водят до по-високо качество

- ◆ Принципът на доброволното съгласие е пряко свързан с ценността „зачитане на достойнството на хората“.
- ◆ Във възстановителното правосъдие всеки човек е ценен и достоен за уважение. Съответно възстановителните процеси трябва да бъдат разработени по начин, който позволява на участниците да се чувстват в безопасност и уважавани. Участниците се насърчават да изразяват всички свои опасения във връзка с безопасността и уважението. Тези притеснения се приемат сериозно и за справянето с тях се предприемат действия, които следва да удовлетворяват всички страни.
- ◆ Участниците следва да имат чувство за контрол върху своето участие в процеса, което от своя страна води до усещането, че процесът е разработен с оглед на техните нужди и желания, а не че те са използвани за постигане на целите на други хора. Когато кани участниците, фасилитаторът следва да взема предвид и уважава способностите и силните страни на всеки ангажиран в процеса.

- ◆ Възстановителният процес е мотивационен процес, в рамките на който извършителят и жертвата могат да започнат да обмислят възможностите за участие в процеса.
- ◆ Важно е участниците да са наясно, че могат да кажат „не“ и че на всеки етап от процеса могат да оттеглят своето съгласие и разрешение.

Предизвикателства и рискове, които се отразяват върху качеството

- ◆ Институцията, средата или практикуващите специалисти принуждават лицата или ги убеждават чрез нечестни методи да участват или да се въздържат от участие.
- ◆ Практикуващият специалист не успява да обясни достатъчно добре доброволния характер на участието.
- ◆ Вербалният капацитет на хората, тяхната емоционална и когнитивна зрялост, самоувереност и др. не са взети предвид от практикуващия специалист.
- ◆ Хората не са напълно информирани и имат ниско ниво на разбиране относно възстановителния процес.
- ◆ Хората нямат доверие в безпристрастността на фасилитатора.
- ◆ Медиаторът или експертите от насочващия орган упражняват неправомерно влияние върху елементи от резултата или споразумението.
- ◆ В правната рамка не са изяснени последиците от оттегляне или не се гарантира, че оттеглянето няма се отрази върху производството или върху бъдещи опити за осъществяване на възстановително правосъдие.

INC

LWS

ПРИОБЩАВАНЕ

ION

Принципът „приобщаване“

Всеки възстановителен процес трябва да бъде структуриран така, че да отговаря на нуждите и капацитета на участниците и да бъде достъпен, чувствителен и адаптиран към разнообразните аспекти, свързани с пола, домашните задължения, расов или етнически произход, език, увреждания, религия или убеждения, възраст и сексуална ориентация на участниците. Приобщаването се отнася и до хората, които биха могли да бъдат засегнати от случващото се, било то пряко или косвено, следователно те също трябва да бъдат поканени да участват в процеса.

ПРАКТИЧЕСКИ НОРМИ

- ♦ Много внимателно се преценява кой да участва в процеса, а по отношение на всяко решение за изключване на потенциални участници се прилагат предварително одобрени критерии.
  - ♦ На жертвите и извършителите се дава възможност да поканят хора, които да ги подкрепят (членове на семейството, приятели или близки). Тяхната роля в процеса следва да бъде ясно дефинирана, за да бъдат решени евентуални проблеми с баланса/дисбаланса на силите.
  - ♦ Жертвите и извършителите имат възможност да привлекат или да се консултират с адвокат. Ролята на адвоката обаче трябва винаги да е ясно дефинирана и съгласувана с всички страни.
  - ♦ Жертвите и извършителите се канят да участват във възстановителния процес въз основа на техните собствени нужди и интереси, а никога - само за да послужат за удовлетворяване на нуждите и интересите на другите. За извършителите обаче признаването на отговорността понякога е свързано с поемането на задължения, които невинаги отговарят на техните нужди и интереси, но са необходими за успеха на процеса и на възстановителното производство.
- Представители на засегнатите общности и съответните специалисти също могат да бъдат поканени да участват, когато това е подходящо. Тяхната роля и параметри на участие в процеса също се дефинират и съгласуват между страните.
- ♦ Практикуващият специалист трябва да проучи как културните фактори могат да окажат влияние върху приобщаването на някои хора и съответно да адаптира възстановителния процес по подходящ начин.
- Полагат се сериозни усилия за ангажирането и привличането на участници чрез вземане предвид и предприемане на мерки по отношение на бариери от езиково или семейно естество или такива, свързани с капацитета на лицата, за да се гарантира, че възстановителното правосъдие е достъпно за всички.
- С всеки участник се провежда оценка на рисковете и опасенията. Практикуващият специалист следва да е установил всички рискове и да е предприел стъпки за защита безопасността на всички участници (например чрез план за ограничаване на риска).

- ◆ Решения, с които даден случай се определя като неподходящ поради предполагаемия риск за жертвата, не трябва да се вземат без консултация с жертвата.

Ценности, които водят до по-високо качество

- ◆ Принципът на приобщаване е свързан пряко с достойнството на човека чрез зачитане на разнообразните фактори, свързани с неговия произход, нужди, желания и способности.
- ◆ Възстановителното правосъдие се основава на убеждението, че най-сериозно засегнатите от вредоносното действие трябва да участват в изготвянето на план за справяне с последиците от него.
- ◆ Засегнатите са жертвите и техните близки, извършителите и техните близки и съответната общност. Фасилитаторът трябва да следи за това да има баланс между лицата, които оказват подкрепа на едната или другата страна, за да се избегне положение, при което някоя от страните се чувства изоставена, уязвима или безсилна.
- ◆ Някои практически модели може да включват участието и на определени специалисти. Възстановителните процеси трябва да бъдат структурирани така, че участниците да се чувстват сигурни и уважавани.
- ◆ Участниците трябва да бъдат насърчавани да споделят всички свои опасения, свързани с безопасността и уважението, произтичащи от тяхното участие в процеса. Тези опасения трябва да бъдат приемани сериозно и да се предприемат действия за разрешаване на ситуацията по начин, приемлив за съответните лица.
- ◆ Доказателствата сочат, че възстановителните процеси работят най-добре, когато хората, засегнати от вреда, се срещат и общуват директно помежду си.
- ◆ Съществуват много причини, поради които жертвите са готови да се срещнат с онези, които са им нанесли вреда, включително да разкажат своята история, да зададат въпроси, да поискат поправяне на вредата и да ускорят процеса на своето възстановяване. В някои случаи жертвите се надяват, че могат да помогнат за предотвратяване на повторното извършване на престъпления и по този начин да допринесат за изграждането на едно по-безопасно общество.
- ◆ Повечето извършители приветстват възможността да изразят разкаяние, да поправят причинената от тях вреда и да възстановят доброто си име в общността. В някои случаи извършителите може да искат да избегнат наказателно преследване или наказание. Подобрява се разбирането на общността за престъплението и това може да доведе до реинтеграция на извършителите и повече подкрепа за жертвите. Участието на членовете на общността може да убеди извършителите да поемат повече отговорност. В допълнение, ангажирането на общността представлява смислен процес, в рамките на който гражданите могат да се научат как да реагират на прояви на несправедливост и съответно възстановителните процеси могат да съдействат за демократизиране на правосъдието в обществото.

Предизвикателства и рискове, които се отразяват върху качеството

- ◆ **Дискриминация:** участниците са изключени или получават по-неблагоприятни възможности или отношение поради своя пол, увреждане, раса, социален, етнически, културен, религиозен или семеен произход или заради своите езикови или комуникационни умения.
- ◆ **Ценностите и приоритетите на системите** (на наказателното правосъдие, училището, социалните служби) надделяват над принципите на приобщаването: например чрез въвеждане на правила за целесъобразността на насочването, пренебрегване на жертвите, третиране на възстановителното правосъдие като „лесен изход“.
- ◆ **Стигматизиране:** поставяне на „етикет“ и третиране на участниците само и единствено въз основа на възприетите морални или психологически дефицити като лична отговорност и мотивация, риск и уязвимост.
- ◆ **Дисбаланс на силите:** когато броят на лицата, подкрепящи едната страна значително надвишава броя на поддръжниците на другата; жертвата или извършителят се чувстват безсилни или неудобно, страхуват се да говорят пред толкова много хора, които представляват другата страна.
- ◆ **Инструментализация:** процесът се използва, за да изпълни приоритетите и целите на системата, т.е. възстановителният процес се разглежда просто като средство за ограничаване на престъпността или присъствието на жертвата се използва за реабилитация на извършителя.
- ◆ **Повторна виктимизация:** пренебрегване и неспособност за справяне с травмата, преживяна от определени хора или техните нужди и права.
- ◆ **Единствената мотивация на извършителя да участва е да избегне наказателно преследване или наказание.**
- ◆ **Липса на ресурси, необходими за осъществяването на достъпен и приобщаващ възстановителен процес:** наличие на компетентни и обучени специалисти, времеви ограничения, забавяния, неподходящи помещения и инфраструктура.
- ◆ **В стремежа си да постигне успешен резултат, тоест съгласие, системата отдава предпочитание на „идеалната“ жертва или извършител за целите на възстановителното правосъдие.**
- ◆ **Липса на внимание и умения за ангажиране на жертвите въз основа на техните нужди.**
- ◆ **Не се вземат предвид уменията на лицата да се изразяват, тяхната емоционална и когнитивна зрялост, самочувствие и др.**
- ◆ **Хората нямат доверие в безпристрастността на фасилитатора.**

DATA
ACTIVE
PARTICIPATION
PARTICIPATION
PARTICIPATION
PARTICIPATION

Принципът „участие“

Възстановителните процеси трябва да осигуряват необходимата безопасност, уважение и справедливост, така че участниците да могат да говорят и да се изразяват свободно, честно и от собствената си гледна точка. Някоя страна не трябва да доминира в процеса и да ограничава участието на другите.

Изследванията сочат, че възстановителните процеси постигат най-реални и удовлетворяващи резултати тогава, когато страните могат да се срещнат директно. Въпреки това други методи като опосредстваната медиация, проксемиката и размяната на писма са неотделими и също толкова важни елементи на възстановителния процес, които могат свободно да бъдат избрани от участниците. В това отношение начинът и естеството на участие на страните в процесите на възстановителното правосъдие са динамични и уникални за всеки конкретен случай.

Особено важно е възстановителните процеси да се ръководят от добре обучени и опитни фасилитатори, които могат да предложат правилните варианти при всякакви обстоятелства и при всякакъв вид конфликт.

ПРАКТИЧЕСКИ НОРМИ

- ◆ Всеки участник е напълно подготвен да участва в процеса по свой собствен начин.
- ◆ Жертвите и извършителите могат да поканят хора, които да ги подкрепят в случаите, когато това е подходящо с оглед провеждането на процеса.
- ◆ Процесът се провежда в достъпна и безопасна среда, която осигурява неприкосновеност на личния живот и поверителност на всички ангажирани страни, във време удобно за всяка от страните.
- ◆ В рамките на процеса са взети предвид всички специални нужди, произтичащи например от възрастта, пола, вербалните и физически способности, а също и културната и езикова чувствителност.
- ◆ Акцентът на срещата е върху действителната или потенциална вреда и нейното предотвратяване или поправяне, а не върху отделните лица.
- ◆ Участниците се насърчават да говорят свободно и честно за своите чувства, както и да представят своето виждане за вредата, нейните причини и последици.
- ◆ Всеки участник се насърчава свободно да задава въпроси и да осъществява диалог с другите.
Предприемат се стъпки, за да се гарантира, че всеки е бил изслушан и разбран. Никой от участниците не трябва да доминира в диалога или да сплашва другите.
- ◆ Подкрепящите лица или специалисти не могат да действат от името на страните и да влияят неправомерно върху условията на бъдещото споразумение.

Ценности, които водят до по-високо качество

- ◆ Принципът на участие е пряко свързан със следните ценности: зачитане на достойнството на хората, солидарност и отговорност за другите, справедливост и отчетност и диалог, основан на истината.
- ◆ В рамките на възстановителния процес се взимат предвид жизненият опит, интелигентността и способността на всеки човек да общува и да решава проблеми.
- ◆ Участието е водещ принцип в процеса на възстановително правосъдие и съответно процесът зависи от това всички участници да могат да общуват активно помежду си.
- ◆ Това общуване изисква умела подготовка на всяка една от страните, така че те да могат по свой собствен начин да изразят какво им се е случило, своите емоции, нужди и това, което наистина е важно за тях.
- ◆ Важно е акцентът да бъде поставен върху вредата и последиците от нея, за да се избегне стигматизиране на хората. Фасилитаторите трябва не само да подкрепят участниците да изразяват себе си, но и да проверяват дали другите ги разбират правилно.
- ◆ Процесът ще бъде работещ дотолкова, доколкото участниците са говорили открито и искрено без страх. И жертвата, и извършителят могат по всяко време да поискат личен разговор с фасилитатора, често наричан „тайм-аут“.
- ◆ Подкрепящите участници в процеса могат да изразят своите мнения и чувства, ако е налице ясно съгласие от всички страни. Те обаче не определят резултата от процеса.
- ◆ Адвокатите на страните следва да са наясно с ролята, която изпълняват в рамките на процеса. Те могат да предоставят правни съвети на страните, които представляват. Те обаче не могат да влияят на процеса, нито на решенията, взети от страните.

Предизвикателства и рискове, които се отразяват върху качеството

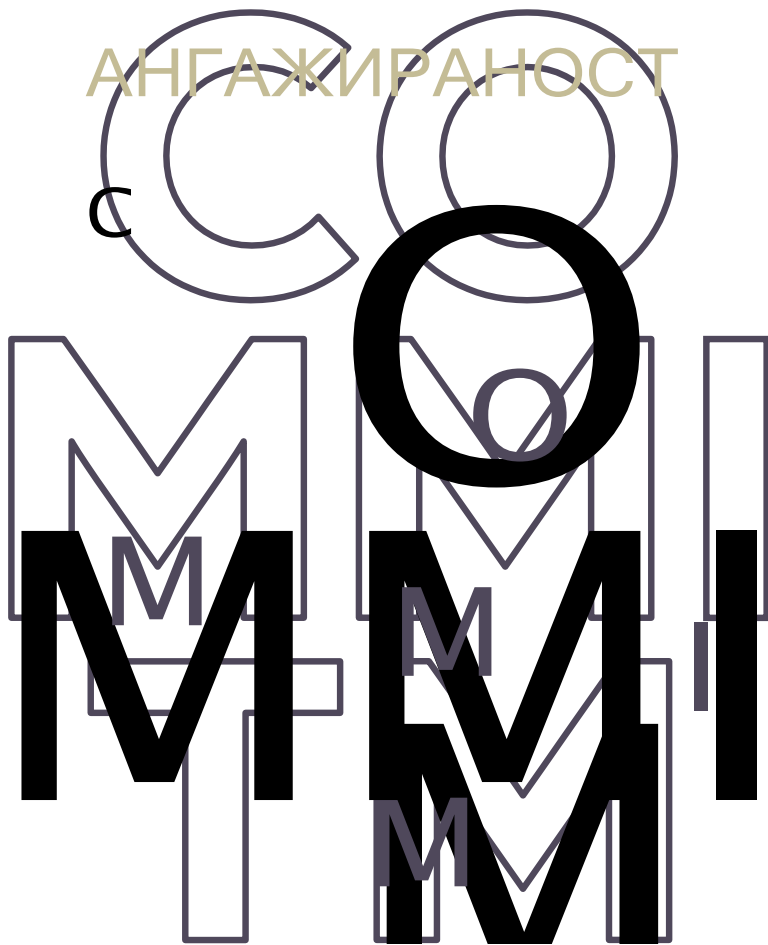
- ◆ Фасилитаторът не успява да подготви страните да участват активно в процеса.
- ◆ Дискриминация: участниците са изключени или получават по-неблагоприятни възможности или отношение поради своя пол, увреждане, раса, социален, етнически, културен, религиозен или семеен произход.
Допуснато е фасилитаторът или някой участник да доминира или сплашва другите.
Процесът се използва за постигане на приоритетите и целите на системата, например възстановителният процес се счита за средство за ограничаване на престъпността или за намаляване на натовареността на съдилищата. Също така присъствието на жертвата не трябва да се използва за реабилитация на извършителя.
- ◆
- ◆
- ◆

31. ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА СТАНДАРТИТЕ И ЦЕННОСТИТЕ НА
ВЪЗСТАНОВИТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ

- ◆ Повторна виктимизация: преживяна от участниците травма е пренебрегната, не са отчетени нуждите и не са спазени правата на участниците.
- ◆ Приоритети на системата са отхвърлянето на случаи, ефективността и разходите, статистически цели и мерки, за сметка на качеството, няма място за иновации.
- ◆ Фасилитаторът задава рамка на обясненията на участниците, като по този начин контролира какво се казва, как се казва и какво се чува.
- ◆ Лицата, които участват с цел подкрепа на някоя от страните, прекъсват или говорят от името на жертвата или извършителя или възпрепятстват комуникацията им с другите участници.
- ◆ Постигнатото съгласие не е подписано или е подписано под натиск заради неправомерно влияние върху страните от подкрепящите ги лица, адвокати или членове на семейството.
- ◆ Практикуващият специалист не е обучен и подготвен да изпълнява ролята на фасилитатор в процес, при който се разглеждат сложни, чувствителни или тежки вреди, поради което жертвите на престъпление като насилие от интимен партньор, сексуални престъпления или престъпления от омраза се чувстват несигурни, уплашени или манипулирани.
- ◆ Фасилитаторът не успява да гарантира, че всеки участник има достъп до подходяща подкрепа преди, по време на и след възстановителния процес.
- ◆ Не са взети предвид възможностите на участниците (способност да се изразяват, емоционална и когнитивна зрялост, самоувереност и др.).
- ◆ Разбирането на участниците за възстановителния процес е на ниско ниво.
- ◆ Налице е липса на доверие в безпристрастността на фасилитатора.
- ◆ Професионалистите доминират процеса.
- ◆ Участниците не са били подкрепени по начин, който да им позволи да имат мнение и да бъдат чути. Ниско ниво на разбирателство между участниците. Засрамване на даден участник от останалите.
- ◆ Емоциите и разказа на жертвата не са валидирани.

АНГАЖИРАНОСТ

T
E

N

ENT

Принципът „ангажираност“

Участващите в процеса страни се насърчават и подкрепят да изпълнят действията, които са били уговорени в рамките на възстановителния процес.

Не всички възстановителни процеси са подходящи за постигането на споразумение и не всички процеси успяват да постигнат съгласие. Не всички страни желаят да постигнат съгласие в рамките на възстановителния процес, но това не трябва да пречи на провеждането на възстановителен диалог.

ПРАКТИЧЕСКИ НОРМИ

- ◆ Има усещане за искреност на поетите ангажименти, особено що се отнася до жертвата. Договорените в рамките на процеса ангажименти винаги се измерват спрямо принципа на пропорционалността.
- ◆ Ангажиментите представляват динамична величина и за изпълнението им се изисква редовна мотивация и подкрепа от страна на фасилитатора.
- ◆ Лицата, които са поели ангажимент да извършат конкретни действия получават подкрепа и носят отговорност за изпълнението на съответните ангажименти.
- ◆ Ангажиментите, поети в рамките на процеса, трябва винаги да издържат на теста „реалистичност“ и в същото време да отчитат очакванията на всички участващи страни.
- ◆ Когато поетите ангажименти бъдат изпълнение, това се отбелязва и се оценява положително.

Ценности, които водят до по-високо качество

- ◆ Принципът „ангажираност“ е свързан пряко с ценностите: зачитане на човешкото достойнство, солидарност и уважение към другите, справедливост и отчетност. Ако постигнатите договорености не бъдат изпълнени изцяло, това ще подкопае доверието във възстановителното правосъдие. Това налага поетите ангажименти да се изпълняват посредством система за подкрепа и отчетност.
- ◆ Получени са оплаквания от извършители, които споделят, че изпълняват поетите ангажименти, но това не се отчита. Тяхната реинтеграция и въздържане от извършване на нови вредоносни действия в бъдеще могат да бъдат подпомогнати от определени хора, които са важни за процеса, включително и от жертвите, ако те осъзнават и признават усилията и успехите на извършителите.
- ◆ Доколкото е възможно, при неспазване на ангажиментите реакцията трябва да бъде възстановителна, а не наказателна.

Предизвикателства и рискове, които се отразяват върху качеството

- ◆ **Дискриминация:** участниците са изключени или получават по-неблагоприятни възможности или отношение поради своята възраст, пол, увреждане, раса, социален, етнически, културен, религиозен или семеен произход.
- ◆ **Инструментализация:** процесът се използва, за да изпълни приоритетите и целите на системата, т.е. отдава се повече значение на действията за реабилитиране, отколкото на възстановителните действия.
- ◆ **Липса на ресурси,** необходими за подпомагане и за отчетност.
- ◆ **Системата дава приоритет на отхвърлянето на случаи,** ефективността и разходите, статистически цели и мерки, за сметка на качеството.

ПОВЕРИТЕЛНОСТ

CONFIDENTIALITY

Принципът „поверителност“

Поверителността трябва да бъде гарантирана при участие в процеса на възстановително правосъдие. Чрез спазването на този принцип се осигурява пространство, в което участниците се чувстват сигурни и могат да проведат искрен диалог, което в крайна сметка насърчава взаимното разбирателство. Поверителността е особено важна с оглед осигуряването на среда, в която нито една от страните не се страхува, че някой ще ѝ навреди. Нарушенията на поверителността могат допълнително да затруднят участието на дадена страна или да доведат до предприемането на допълнителни правни действия срещу извършителя.

Гарантираната поверителност дава на страните по-добри възможности да обменят опит относно причините, които евентуално са подтикнали извършителя към съответното вредносно поведение и относно последиците за жертвата/жертвите. Този обмен дава по-добра възможност на участниците да постигнат споразумение, което напълно отчита нуждите и желанията на всички.

ПРАКТИЧЕСКИ НОРМИ

- ◆ Потенциалните участници са информирани какво включва процесът на възстановително правосъдие.
- ◆ От самото начало потенциалните участници са информирани, че участието в процеса е обвързано с принципа на поверителността. Фасилитаторът внимателно обяснява какво означава този принцип и отговаря на всички въпроси и/или опасения на участниците.
- ◆ Всички разпоредби, ограничаващи поверителността, следва подробно да бъдат обяснени на участниците. Такива разпоредби могат да се прилагат по отношение на закрилата на деца и на уязвими възрастни, при индикации, че дадено лице възнамерява да се самоубие или във връзка с разкриването на тежки криминални престъпления, които не са известни на компетентните власти.
- ◆ В случаите, когато дадено оторизирано лице (например политик, съдия, прокурор, журналист или изследовател) изявява желание да наблюдава възстановителния процес, това може да стане само след съгласието на страните, които дават изрично разрешение за разкриването на всяка една информация, свързана с процеса.
- ◆ Всеки въпрос относно поверителността, възникнал в хода на възстановителното производство, се решава незабавно от фасилитатора.
- ◆ Окончателното споразумение трябва да съдържа клауза за поверителността, която да служи като напомняне за всички страни. В случай че страните желаят да разкрият информация относно медиацията, това може да стане само със съгласието на всички участници, като това трябва да бъде ясно упоменато в споразумението.

- ◆ Фасилитаторите трябва да спазват поверителността. Необходимо е да се гарантира, че фасилитаторите няма да разкриват никаква информация на трети страни, включително адвокати, държавни органи или членове на семейството, освен ако това не е било изрично договорено от всички участващи страни.

Ценности, които водят до по-високо качество

- ◆ Принципът на поверителност се основава на следните ценности: зачитане на човешкото достойнство и солидарност и отговорност за благополучието на другите.
- ◆ Успехът на възстановителното правосъдие зависи от това да бъде постигната справедливост посредством открито споделяне на отговорността за нанесените щети, от една страна, и преживяванията, свързани с понасянето на тези щети – от друга. Този процес изисква диалог, основан на истината, така както я виждат различните участници.
- ◆ Предоставянето на услуга, която се основава на свободен и истински диалог, изисква страните да се доверят една на друга в достатъчна степен, за да могат да споделят помежду си лична информация.
- ◆ В идеалния случай формулярът за информирано съгласие, в който е разписано доброволното участие и поверителността, наред с други въпроси, се подписва от участниците преди започването на процеса на възстановително правосъдие.
- ◆ Тъй като участието би могло да бъде мотивирано от различни причини, притесненията свързани с участието, могат да бъдат преодолени чрез обясняване на поверителността и нейното упражняване. Това вероятно ще доведе до по-висок процент на участие и по-голяма степента на удовлетвореност на участниците от процеса на възстановителното правосъдие.
- ◆ Гарантирането на поверителността позволява на извършителя свободно да изрази разкаяние и да поправи вредата, причинена от неговите незаконни действия, защото това вероятно няма да има отрицателни последици върху наказателния процес. Вероятно е безопасната среда да насърчи изразяването на емоции и гледни точки посредством провеждането на диалог. Това ще породи осъзнатост и отговорност за извършените действия и ще доведе до установяване на връзка между извършителя и жертвата.
- ◆ Чрез поверителността се избягва стигматизиране на участващите страни. Както извършителят, така и жертвата/жертвите вероятно преживяват стигмата по различен начин като последица от извършеното незаконно действие.
- ◆ Когато в рамките на процеса на възстановителното правосъдие стане известна информация относно предстоящо извършване на тежко престъпление или други вреди, фасилитаторът трябва да предаде тази информация на съответните органи и/или на засегнатите лица.

- ◆ Страните трябва да са запознати със съдържанието на писменото споразумение, изготвено в рамките на възстановителния процес. Участващите страни подписват споразуменията, като по този начин удостоверяват тяхната точност и че разбират условията за поверителност.

Предизвикателства и рискове, които се отразяват върху качеството

- ◆ Липса на подходящо обучение относно поверителността.
- ◆ Принципът на поверителност и неговите ограничения не са обяснени внимателно на всички участващи страни.
- ◆ Принципът на поверителност не е защитен от правната рамка.

Заключения и препоръки

Както вече беше посочено във въведението, настоящото Ръководство за стандартите и ценностите на възстановителното правосъдие за практикуващите специалисти представлява насочващ инструмент за съответните професионалисти в ежедневноста им практика, насочена към осигуряването на качествени процеси на възстановително правосъдие. Следователно ръководството не трябва да се разглежда като предписание, посочващо единствената възможна добра практика.

В допълнение към настоящата публикация ЕФВП ще изготви последващи материали, които допълнително ще помогнат на специалистите, политиците и представителите на компетентните служби да прецизират своята работа. Първо, разработва се инструмент за оценка на качеството на услугите на възстановителното правосъдие, който стъпва на основните елементи на настоящото ръководство. Второ, ще бъде изготвено ръководство за специалистите, съдържащо казуси, като практическо допълнение към ръководството. Планирани са и още ръководства за обучение и текущо професионално развитие на фасилитаторите, за организационните аспекти на услугите в рамките на възстановителното правосъдие, управлението на тези услуги и по различни етични въпроси.

Ние научихме много от разработването на настоящото ръководство в рамките на постоянния комитет на ЕФВП и последващия комплексен и критичен преглед на документа с участието на компетентни експерти. Винаги ще се стремим към обсъждане на добрите практики в областта на възстановителното правосъдие, защото не желаем да правим компромиси с нашите основни ценности. Същевременно искаме да запазим уважението към различните интерпретации за това как определени обстоятелства или специфичен контекст (за дадената страна) могат да повлияят на принципите на възстановителното правосъдие. Идеите, очертани в настоящото ръководство, нямат за цел да бъдат възприемани като окончателни твърдения и следователно могат и ще се променят и развиват посредством провеждането на открит диалог с нашите колеги от Европа и отвъд въз основа на доказателствата от провежданите изследвания. Ето защо препоръчваме - в съответствие с философията на ЕФВП - участието в открит диалог с други участници отвъд границите на вашата страна и на вашата професия. Този диалог вероятно ще доведе до по-добри решения.

Във връзка с горното, можете да се обръщате към ЕФВП с въпроси, за предоставяне на обратна връзка и/или предложения по настоящото ръководство на адрес: info@euforumj.org

ЕВРОПЕЙСКИ **ФОРУМ** ЗА ВЪЗСТАНОВИТЕЛНО
ПРАВОСЪДИЕ

EUROPEAN **FORUM**
FOR RESTORATIVE JUSTICE